

Matti Rämö

Rengasrikkoja Saharassa

Polkupyörällä
Pakilasta Pohjois-Afrikkaan

Minerva

Rengasrikkoja Saharassa

Matti Rämö

Rengasriikkoja Saharassa

Polkupyörällä Pakilasta Pohjois-Afrikkaan

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

© Matti Rämö ja Minerva Kustannus, 2022
Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Palautetta kirjailijalle matti.ramo@saunalahti.fi

Valokuvat ja kartat Matti Rämö
Piirokset ja fotomontaasit Cira Almenti (Ciran).
Piirokset on aikaisemmin julkaistu YLE Teksti-TV:n
www-sivuilla osoitteessa www.yle.fi/tekstiv.

Kansi Rami Saaristo
Taitto Kalevi Nurmela

ISBN 978-952-312-322-9
Painettu EU:ssa

SISÄLTÖ

Prologi	7
1. Kesä koittaa Baltiassa	11
2. Itä-Puolasta Auschwitziin	32
3. Tonavan yli kohti Välimerä	49
4. Venetsian labyrintit ja Po-joen suisto	67
5. Apenniinien yli Vatikaaniin	88
6. Vesuviuksen varjosta Sisiliaan	106
7. Paluu kotikylään	131
8. Afrikassa! Kohti suolajärveä	156
9. Saharan kuuma lumo	176
10. Kääntöpoijun kautta Tunisiin	214
11. Sardiniasta San Siron stadionille	250
12. Alppien yli Berliiniin	283
13. Itämerellä ajatusten aalto rantaan liplattaa	316
Epilogi	330

PROLOGI

Kesällä 2002 olin ajautunut rapakuntoon. Pitkän kuumeilujakson jälkeen diagnoosikseni vahvistui hankalahko keuhkoihin ja ruuansulatuselimistöön vaikuttava sarkoidoosi. Sairaus sekä vahvan kortisonihoidon alkuvaikeudet ahdistivat elämäniloni nurkkaan. Jo yhden kilometrin kävelyretkestä selviytyminen tuntui hyvältä saavutukselta.

Toipumisen alettua tajusin vihdoin kuntoliikuntasaarnaajien perusviestin todellisen arvon ja viisauden: lähes jokapäiväinen puolen tunnin liikunta on avain hyvinvointiin. Aloitin järjestelmällisen sauvakävelyn sekä hankin postimyyntistä kuntopyörän tv-iltojen vauhdittajaksi.

Kesällä 2003 aloitin työmatkapyöräilyn, 15 kilometriä päivässä. Syksyllä hankin ensimmäiset nastarenkaat talvisia työmatkoja varten. Kesällä 2004 uskaltauduin jo tien päälle ensimmäistä kertaa 23 vuoteen. Lähdin Helsingistä kannustamaan Käpylän Pallon futisjunnuja Kemiön-turnaukseen.

Päivittäiset liikuntahetket alkoivat venyä pidemmiksi, ja talvipyöräily lumen ja jään keskellä muuttui koko ajan kiehtovammaksi. Kesäiset retket pitenevät, ja pikkuhiljaa syksyllä 2005 alkoi haave polkaisusta kohti Roomaa ja Napolia elää omaa elämäänsä.

Ryhdyin aikatauluttamaan lähtöä keväälle 2008. Mutta kun ystäväni, numerologi Vuokko Pälikkö kuuli projektista,

hänen ensireaktionensa oli, että lähtöä pitää aikaistaa, koska myöhemmät suuret elämänmuutokset voisivat estää koko matkan. Sulattelin tätä intuitiivista tietoa viikon verran, ennen kuin päätin uskoa varoitusta ja siirtää polkaisun vuotta varhaisemmaksi.

Lähtöä edeltävät 20 kuukautta kuluivat satulassa, karttoja tutkien ja varusteita hankkien. Vuosittaiset harjoituskilometrit nousivat 15 000:een. Hioin hitaan etenemisen tyyliä, parhaimmillaan poljin 300 kilometriä 21 tunnissa. Tasaista polkemista ilman reuhtomista, etenäkään ylämäissä ei saa repiä itseään maitohapoille. 14–16 km/h on sopiva matkanopeus.

Reittinätkä kasvoi: jos Napoliin, niin miksei Sisiliaan; jos Sisiliaan, niin miksei laivalla Tunisiaan; jos Tunisiaan, niin miksei Saharaan saakka. Satelliittikartalta löytyi ihmeellinen maantieteilijää kiehtova kohde: Chott El Jeridin suolajärvi, eloton suolatasanko, jossa on ajoittain vettä. Sinne!

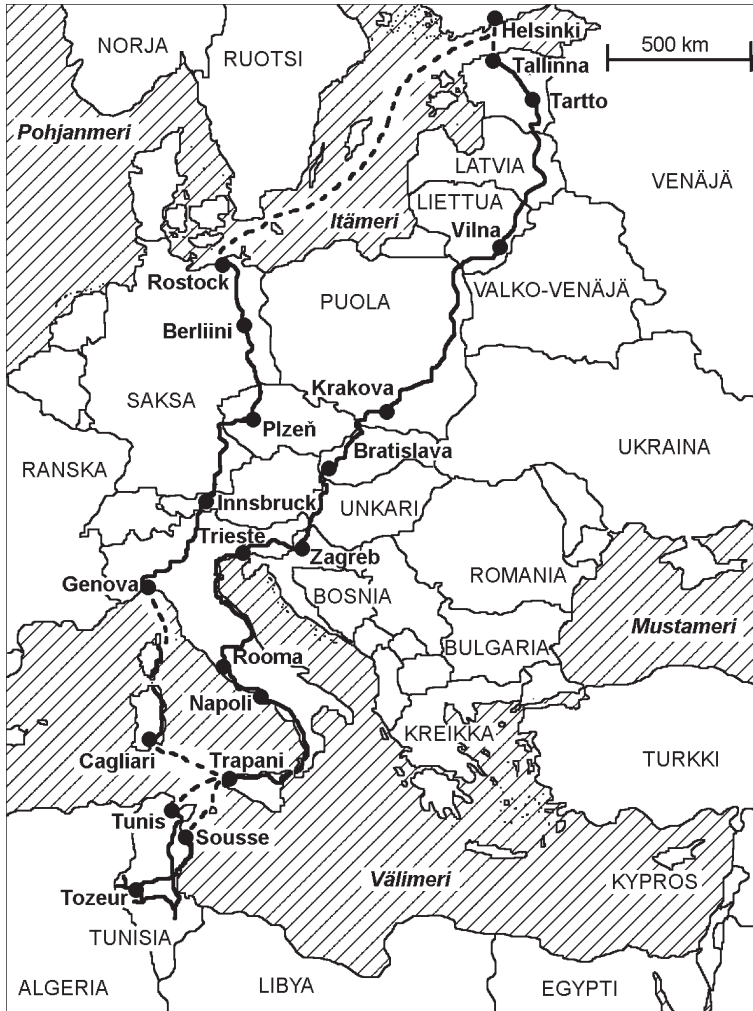
Matkakohteen valintaan vaikuttivat 1980-luvun vaellusvuoteni. Kaksikymppisenä asuin yli kaksi vuotta eri puolilla Italiaa hanttihommia tehden, lähinnä Sisiliassa. Italiasta tuli henkisesti toinen kotimaani. Olin myös matkustanut kolmisen kuukautta Pohjois-Afrikan maissa Marokossa, Algeriassa ja Tunisiassa.

Lähdön viimeistelyssä tuli kuitenkin lopulta niin kova kiire, että hankin pari kiloa painavan teltan sen verran myöhään, etten ehtinyt yöpyä siinä ennen matkaa. Viimeisenä pyöränhuolto-oppituntina opettelin vielä pinnan vaihdon pari kuukautta ennen lähtöä.

Matkan budjettitavoitteeksi laadin 40–50 euron päiväkulutuksen. Päiväbudjetin eurovertailun helpottamiseksi todettakoon, että matkavuonna kertalippu Helsingin sisäisessä joukkoliikenteessä maksoi 2,20 euroa.

RENGASRIKKOJA SAHARASSA

Ennen matkaa huoliani olivat: Kestääkö pyörä ja nimenomaan takavanne raskasta kuormaa? Kestävätkö polvet ja ran-teet, käytän arkioloissakin keveitä tukia? Entä jos pyörä varas-tetaan tai rahat viedään? Kuinka telttailu sujuu vuosikymme-nien tauon jälkeen? Kuinka hikisten tai sateessa kastuneiden

5.5.–14.9. Helsingistä Etelä-Tunisiaan ja takaisin, 9 560 km.

ajovaatteiden kuivatus onnistuu? Pysynkö terveenä? Entä jos pääsen Afrikkaan saakka, jaksanko rehkiä kuumuudessa?

Epävarmuustekijöitä oli niin paljon, että rakensin portaittaisen tavoitemallin. Ensimmäinen päämäärä oli päästä Baltian läpi Puolaan, seuraava saapua Italian Triesteen Alppien reuna-alueiden yli. Jos pääsisin Italiaan saakka, olisin jo voittaja. Seuraavat tavoitteet olivat Rooma, Napoli ja Sisilia. Sitten Tunisia ja Tozeurin keidaskaupunki Chott El Jeridin rannalla. Viiden tuhannen kilometrin jälkeen arvioisin sitten Saharassa, riittävätkö rahkeet vielä paluumatkallekin.

Rakensin YLE Teksti-TV:n kuntoliikuntasivuille pienen Sahara-polkaisusivuston, jonne kollegani sitten lisäsivät kolmasti viikossa matkalta lähettämiäni tekstiviestejä. Ennen lähtöä sivuilla julkaistiin myös urheilupsykologi-kansanedustaja Pertti Velto Virtasen neuvoja matkan vaikeiden hetkien varalle.

Lisäksi Teksti-TV:n nettisivuille ilmaantuisi valokuvia taipaleelta sekä sarjakuvapiirtäjä Cira Almentin pilapiirroksia matkan kuvitteellisista kummelluksista. YLE Radio Suomen tuottaja Antti Korhonen puolestaan innostui ajatuksesta seurata matkaa lauantaisin lyhyin puhelinhaastatteluin tien päältä. Lähtöamuna 15.5.2007 polkaisisin lauttarantaan vielä YLEn Aamu-tv:n Lasipalatsin studion kautta.

Olin valmis kohtaamaan megapolkaisun haasteen. Matka olisi myös pieni *Korkea veisu* polkupyörälle, joka on hämmästyttävän hieno ja ympäristöystävällinen liikkumisväline. Pyöräily tekee hyvää sielulle ja keholle. Stressi kaikkooa satulassa, mieli sulautuu osaksi maisemaa.

1. KESÄ KOITTAÄ BALTIASSA

I. VIKKO HELSINKI–ETELÄ-LIETTUA 864 KM

15.5. tiistai, Helsinki–Tallinna–Imavere, VIRO, 128 km, 40 €

Takana on parin tunnin yöunet, pakkaamisen viimeistely on sittenkin venynyt lähdön kalkkiviivoille saakka. Ankean harmaa aamu sarastaa Itä-Pakilassa. Viritän 40 kilon massiivista kuormaa Kulkuri-retkipyörän päälle: yhdeksän kilon sivulaukut, joiden päällä kolmentoista kilon laukku, ja sen päällä telttä, makuualustat ja metalliverkko varkauksia vastaan, sekä pyörän rungossa neljä juomapulloa.

Samassa pihapiirissä asuvat vanhempani ihmettelevät epäuskoisina kotiportailtaan, kuinka pyörällä voi ylipäänsä edes kuljettaa tuollaista kuormaa, saati kuvitella pääsevänsä Euroopan poikki Saharaan saakka.

Ensimmäiset polkaisut ovat kevyitä, täynnä lähtemisen hurmosta. Hihkun ääneen kannustushuutoja itselleni. Suuri pyöräseikkailu on vihdoin alkanut tiikusateen saattamana keväisessä viileydessä. Lämpöasteita on alle kymmenen.

Ensimmäinen etappi on kuuden kilometrin päässä Käpylässä, lasteni kotipihalla. Puoliuniset teinit halaavat onnentoivo-

tuksensa. Jatkan kohti keskustaa, jossa piipahdan YLEn Aamu-tv:n Lasipalatsin studiolla. Aamu-tv:n päivän teemana on työmatkapyöräily. Yltiöoptimistina aprikoin tv-kameroiden edessä, mahtaisinko ehtiä vielä Tarttoon saakka samana päivänä.

Polkaisen Länsisatamaan, jossa Tallinkin uusi lautta odottaa. Satamavirkailijat vakuuttavat, ettei pyörän kuormaa tarvitse varkauksien pelossa purkaa. Ennen lähtöä ehdin syödä laivassa eksoottisen aamiaisen: pari hikistä nakkia ja kauppuuroa.

Mereltä tunkeva sumu vain tiivistyy. Lähdestä eikä koko Suomenlahden ylityksestä jää lopulta muuta maisemakuvaa

Lähtökiihko on vahva.

muistiin kuin tuo valkoinen kaiken peittävä kostea harso. Laivan kaupasta hankin kuivattua lihaa ja Dynamit-energiajuomaa.

Tallinnassa passintarkastaja katselee huvittuneena kuormaani. Juuri päästyäni satama-alueelta pysähtyy suomalainen auto viereeni, ja Aamu-tv:n nähnyt kuljettaja utelee, aionko todella ehtiä Tarttoon saakka tänään. Epäilen asiaa itsekini.

Ensikontakti Tallinnan pyöriteihin ei ole kovin miellyttävä. Risteyksissä on samanlaisia typeriä viidenkymmenen senttimetrin kynnyksiä kuin mitä Helsingin seudulla edelleen rakennetaan myös uusien asuinalueiden pyöriteille.

Palaan suosiolla ajoradalle ja alan suunnistaa kohti Tarton maantietä. Liikenne on vilkasta ja katu leviää kuusikais-aiseksi. Sade yltyy. Etanan vauhdilla revin kuormaani kaistojen välissä mäkeä ylös. Juuri huolletun pyörän keskiöstä kuuluu uhkaavaa rutinaa. Valvotun yön väsymys niskassa mieleen hiipii raskas epäily: onkohan tässä kaikessa sittenkään mitään järkeä, entäs jos en pääse edes Latviaan saakka? Lähdön kevyt euforia on vaihtunut synkäksi epäilyksi jo Tallinnassa.

Tallinkin merimiehet neuvoivat lautalla, ettei kannata lähteä kiertelemään Sakun ja Raplan kautta, vaikka Tarton maantien ensimmäiset 30 kilometriä ovatkin moottoriliikennetietä. Sateessa en edes huomaa pyöräilyn kieltävää liikenne-merkkiä. Viivasuoran väylän piennar on ruhtinaallisen leveä.

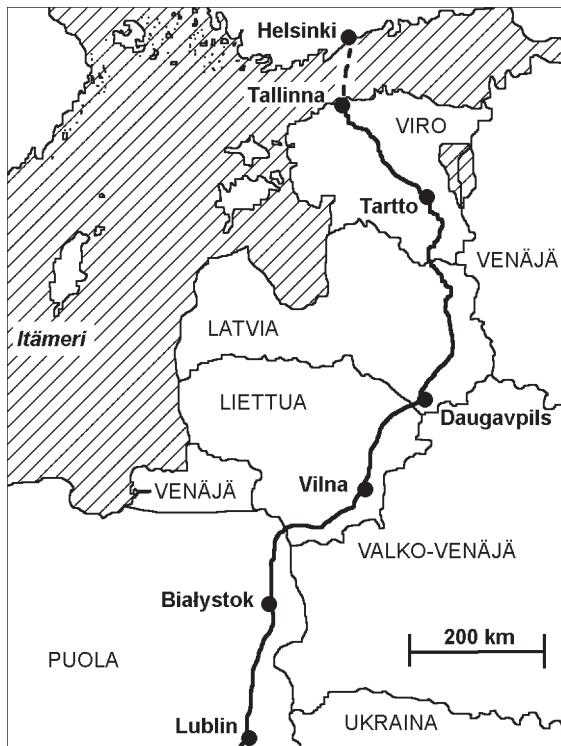
Parin tunnin tiikusateen jälkeen ilmaan leviää vahva suven tuoksu. Tienvarren tolmissa haikarat päivystävät pesänrakennuspuuhissa, ja koirat paimentavat lehmiä niityillä. Valtavat määrät kastematoja on noussut asfaltille uhmaamaan kohtaloaan.

Maaseutumaisema on oudon autiota. Hylätyn baarin pihalta säntää kaksi aggressiivista sekarotuista koiraa perääni,

mutta niiden reviiiri ei onneksi ylety kovin kauas nuhruiselta pihalta. Poikkean Kosen taajamaan, joka harmaudessaan muistuttaa Venäjän Karjalan vähemmän hilpeitä kyliä. Mutta Kosessa niin kuin pienemmissäkin virolaiskylissä on postikonktori.

Illan lähestyessä alkaa yöpaikan etsiminen. Mutta kilometrien matkalla metsän ja tien välissä on leveä oja, ja maasto on melko soista. En ole harrastanut telttailua vuosikymmeneeni, sopivien paikkojen etsimisestä puuttuu rutiini.

Väsyneenä lähden työntämään pyörää niitynreunan savista traktoriuraa pitkin kohti soista metsäsaareketta. Tie on

15.–26.5. Helsinki–Lublin, 1 330 km.

niin vetelä, että jätän pyörän nojaamaan puuta vasten ja jatkan jalkaisin tutkimaan pääseekö eteenpäin. Jään läheiseen märkään pöpelikköön. Muutaman metrin raahaamisella saan maallisen omaisuuteni täydelliseen näkösuojaan.

Onneksi ehdin harjoitella uuden teltan pystyttämistä kotona edes sisätiloissa, leirytyminen onnistuu hämärtyvässä illassa suhteellisen sujuvasti. Yksinkertainen illallinen maistuu metsässä: kuivattua lihaa, juustoa, purkillinen kik-herneitä, manteleita ja rusinoita sekä magnesium-kaliumtabletteja. Vaihdan kuivat vaatteet ja kiskon pipon päähän, unilauluksi on käen kukunnaa.

16.5. keskiviikko, Imavere–Tartto–Pölvä, 131 km/259 km, 10 €

Ensimmäinen matka-aamu on ankea. Yö on ollut kylmä. Teltan sisäkuoresta tippuu tiivistynyttä kosteutta satunnaisina pisaroina. Makuupussin suojissa kiskon lisää vaatetta päälle.

Ensitöikseni levitän edellispäivän kostuttamia vaatteita puiden oksiin kuivumaan. Kevyt tuuli ja jonkun ajan kuluttua yllättäen pilvenraosta varovaisesti pilkahtava aurinko lisäävät toivoa, etten joutuisi heti rahtaamaan märkiä vaatteita kuormani päällä ylimääräisenä lastina. Viileyden vuoksi syön aamiaisen seisaaltaan: lihaa, juustoa, manteleita, seesaminsien-patukoita, vitamiineja, hivenaineita sekä magnesium-kaliumia.

Leirin kasaaminen takaisin pyörän päälle osoittautuu aikaa vieväksi puuhaksi. Jokainen pieni yksityiskohta pitäisi saada takaisin täsmälleen omalle paikalleen, jotta koko tavarapaljouden hallinnointi onnistuisi sujuvasti seuraavassa

majapaikassa ja myös hämärässä. Heräämisestä on kulunut lähes neljä tuntia, ennen kuin saan talutettua pyöräni takaisin maantielle. Pitkän operaation etu on se, että kosteat vaatteet ehtivät kuivua tarpeeksi, jotta pystyn pukemaan ne uudestaan.

Tarttoon on vielä 70 kilometriä, mutta Póltsamaan kaupunki on reilun tunnin ajomatkan päässä. Póltsamaassa on linna, jonka pihalle pysähdyn nauttimaan esiin tulleen aurinгон lämmöstä. Puolilta päivin linnankappelin kellot alkavat raikaa pihamaalla tärykalvojen sietokyvyn rajamailla. Seurailen kaupungissa jonkun matkaa jokea ja ihastelen liikenne-merkkiä, joka varoittaa tietä ylittävistä ankoista.

Aurinkoisessa säässä matka tahtuu mukavasti. Ehdin pähkällä tienvarsikylttien tutulta tuntuvien sanojen merkityksiä: esimerkiksi *gummitõed*-kyltit mainostavat rengasliikkeitä. Kumpuilevat maisemat muistuttavat suomalaista maaseutua.

Jokilaaksossa sijaitsevaan Tarttoon on pieni hulpea lasku. Kiertelen hienoa vanhaakaupunkia. Kun R-kioskilla täydennän juomavarastoja, huomaan, että viileän tuulen ja aurinгон yhdistelmä on päässyt yllättämään. Käärin takin hihat ylös Póltsamaassa, ja nyt käsivarteni punottavat kuin kenellä tahansa liian huolettomalla etelänmatkalisella. Ja olen vielä aika kaukana Saharan paahtavasta poltteesta.

Kaupungista ulossuunnistaminen onnistuu sujuvasti rähjäisen teollisuusalueen kautta. Varmuuden vuoksi kysyn kerran neuvoa ja saan venäjänkielisen vastauksen: *priamo, priamo*, eli eteenpäin vaan. Iltapäiväruuhkassa joudun nielämään yliannoksen vanhojen kuorma-autojen karstaisia pakokaasuja. Lisäksi reipas vastatuuli pöllyttää hienoa hiekkaa.

Sressi katoaa satulassa

Hankalasta sairaudesta toipuminen muuntuu kunto-ohjelman kautta haaveeksi polkea Euroopan halki Afrikkaan asti. Maantieteilijän intohimolla Matti Rämö kertoo, kuinka matka taittuu yli vuoristojen aina Saharan suolatasangon kammottavaan kuumuuteen saakka.

Kommelluksia ja kohtaamisia sattuu; kärsivällisyys on koetteilla, rohkeus ja itsetuntemus kasvavat. Pitkällä reissulla mies pysähtyy usein pohtimaan maailmanmenoa ja omaa elämäänsä.

Kirja on hyödyllinen matkaopas pyöräretkeä suunnittelevalle. Se on samalla tutkimusretki italialaiseen todellisuuteen ja islamilaiseen maailmaan.

”Olin valmis kohtaamaan megapolkaisun haasteen. Matka olisi myös pieni ’Korkea veisu’ polkupyörälle, joka on hämmästyttävän hieno ja ympäristöystävällinen liikkumisväline. Pyöräily tekee hyvää sielulle ja keholle. Stressi kaikkoo satulassa, mieli sulautuu osaksi maisemaa.”

Matti Rämö on Yleisradion teksti-tv-toimittaja. Hän on asunut 1980-luvulla Italiassa ja tuntee hyvin myös Pohjois-Afrikan kulttuurin. Rämön matkaa halki Euroopan seurattiin niin radiossa, YLE Teksti-TV:n sivuilla kuin televisiossakin.

minerva

www.minervakustannus.fi
Kansi Rami Saaristo

ISBN 978-952-312-322-9

9 789523 123229

Kl 40.8